

**РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТМ
В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ**

Постановка проблеми. Історія становлення та розвитку інституту міжнародно-правового захисту культурних цінностей налічує десятки віків, проте універсальне міжнародно-правове регулювання з'явилося лише трохи більше століття тому. Ті правові ідеї, події та досвід, що були накопичені на початку ХХ ст. створили підґрунтя та підготували міжнародну правову свідомість до прийняття універсального договору по захисту культурних цінностей. Міжнародно-правові документи другої половини ХХ ст. базувались на ідеях та концепціях, що з'явилися у договорах та їх проектах першої половини століття. Саме тому для розуміння, аналізу та вдосконалення сучасного міжнародно-правового механізму необхідне детальне та ґрунтовне вивчення заявленого у темі статті періоду розвитку інституту міжнародно-правового захисту культурних цінностей у зв'язку із збройним конфліктом.

Учені, які розробляли тему. Проблематикою міжнародно-правового регулювання захисту культурних цінностей та, зокрема, історією становлення такого захисту займалися багато українських та російських юристів-міжнародників, серед яких: А. А. Ахметзянов, І. П. Бліщенко, М. М. Богуславський, Р. М. Валеев, Г. І. Даниленко, А. Д. Діргін, Г. В. Ігнатенко, А. В. Карпенко, Б. М. Клименко, Ю. М. Колосова, В. М. Лисик, І. І. Лукашук, В. М. Репецький, О. І. Тіунов, Є. Н. Хазов, В. Є. Хазова, О. М. Хлестова. Серед зарубіжних вчених розробкою цієї проблематики займалися, зокрема: Дж. Брюкер, Ф. Буньон, Ч. Вішер, П. Вієррі, Р. Вольфрум, Т. Деш, А. Джіола, К. Т. Еустагіадес, Є. Клема, Дж. Мерріман, Р. Є. Нахлік, П. Дж. Про Кіффі, Р. Про Кіффі, Ж. Ж. Руссо, Є. Ставракі, А. П. Хеллені, Х. Шпікера та інших.

Постановка мети дослідження. Метою даної роботи є дослідження розвитку міжнародно-правового регулювання захисту культурних цінностей у першій половині ХХ століття як фундаменту універсального спеціального регулювання захисту культурних цінностей, що, на нашу думку, сприятиме чіткому та повному розумінню сучасного стану даного інституту.

Методологічну основу дослідження становить системне використання формально-юридичного, порівняльно-правового, системно-структурного, історичного та інших методів пізнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Після Брюссельської конференції 1874 року, результатом якої стало прийняття декларації, що носила лише рекомендаційний характер, вчені-міжнародники та прогресивні представники різноманітних організацій гуманістичного спрямування продовжували роботу над універсальним документом, що б задовольнив тогочасні вимоги світового співтовариства до акту, покликаного обмежити способи та методи ведення війни.

Такий результат планувалося досягнути на скликаній по ініціативі Росії Гаазькій конференції миру 1899 р. Результатом двомісячної роботи делегатів від 26 держав стало прийняття першого в історії міжнародно-правового договору, яким врегульовувались правила ведення сухопутної та морської війни, а також мирне вирішення міжнародних конфліктів. Стаття 23 Положення про закони та звичаї сухопутної війни (що стало частиною Гаазької конвенції 1899 року) містила правило, що забороняло знищувати або захоплювати власність ворога крім випадків, коли такі дії були викликані воєнною необхідністю [1]. Стаття 27 безпосередньо стосувалась захисту культурних цінностей, які, як це було зроблено в більш ранніх міжнародних деклараціях, а також у кодексі Лібера, позначалися за допомогою переліку об'єктів, що до них належали — об'єктів культури, мистецтва, науки та благодійності. В цій статті закріплювалось правило про обов'язковість вжиття всіх необхідних заходів для забезпечення вищезгаданих об'єктів від небезпек війни [1]. Крім того, встановлювався обов'язок країни-власниці таких об'єктів позначати їх якимось спеціальним знаком. Таке формулювання, безперечно, потребувало уточнення адже було абсолютно незрозуміло, який саме знак має використовуватись для позначення таких об'єктів і чи будь-який знак може використовуватись в цілях захисту культурних цінностей. Спеціальною в контексті захисту культурних цінностей була й ст. 56, що містила положення про захист культурних цінностей, а саме про захист «власності комун, релігійних, благодійних та освітніх установ, мистецтва і науки, навіть коли вони є державною власністю, повинні розглядатися як приватна власність» [1].

В 1907 р. відбувся перегляд уже прийнятих та прийняття нових конвенцій, що покликано було удосконалити міжнародно-правовий механізм регулювання ведення війни. Так, ст. 27 була переглянута у гаазькій Конвенції IV про закони та звичаї сухопутної війни 1907 року. До переліку культурних цінностей у новій редакції ст. 27 були додані ще й історичні пам'ятки. Що ж до використання емблеми, то редакція статті 1907 року хоча й не містила вказівки про те, як має виглядати цей знак, проте більш коректно формулювала норму про позначення культурних цінностей знаком, який було б добре видно та легко можна було б розпізнати [2]. Інші положення, що містилися у попередній Гаазькій конвенції, переглянуті не були, але в повному складі перекочували до нового документа.

На думку Жана-Марі Хенкертса, норми Гаазького положення, прийняті в наприкінці XIX — на початку XX ст., стали першим джерелом, що забезпечує захист культурних цінностей [3, 25]. До 1954 року — року прийняття спеціальної конвенції про захист культурних цінностей під час збройного конфлікту — вони залишалися й єдиним універсальним засобом забезпечення згаданого захисту.

На жаль, безперечно позитивні положення конвенції не врятували значну кількість культурних цінностей від значних руйнувань під час Першої світової війни. Порушення норм міжнародного гуманітарного права під час першої із світових воїн полягало у використанні заборонених або таких, що завдають

надмірні страждання, видів зброї, атаках на об'єкти невійськового призначення та серед іншого, руйнування культурних цінностей. Як справедливо відмічає М. М. Богуславський, сумний досвід першої світової війни показав необхідність подальшої розробки міжнародно-правових норм про захист культурних цінностей під час збройних конфліктів, показав недосконалість та недостатність положень Гаазьких конвенцій про закони і звичаї війни [4, 116].

Незважаючи на те, що М. К. Періх був піонером в агітуванні за створення єдиного універсального акта по захисту культурних цінностей, перший проект міжнародного документа з цього питання був підготовлений професором Веттером з Берна і паном Марьо з Женеви, які підготували статут для заснування міжнародної організації, подібної Міжнародному комітету Червоного Хреста (МКЧХ). Називатися організація повинна була «Золотий хрест», що зайвий раз свідчило про намір взяти за основу роботу МКЧХ. Проект був розроблений в самий розпал Першої світової війни і розглядався на конференції, що відбулася в серпні 1915 р. в Брюсселі, але, на жаль, так і не був прийнятий [5, 148].

Ще до закінчення війни у 1918 р. Голландське археологічне товариство пропонує свій проект міжнародного договору по захисту культурних цінностей. Як стверджує М. М. Богуславський, заслугою цього проекту було те, що в ньому передбачалося здійснення необхідних заходів з охорони культурних цінностей ще в мирний час, для того щоб забезпечити ефективну охорону їх під час війни. З урахуванням розвитку технічних засобів ведення війни ставилося питання про те, що збереження окремих пам'яток під час війни може бути здійснено за умови збереження їх оточення [4, 117].

Після закінчення Першої світової війни устрій світу та взаємовідносини країн-переможниць із переможеними встановлювався системою договорів із Німеччиною та іншими учасниками Четверного союзу: Туреччиною, Австро-Угорщиною та Болгарією. Усі ці договори містили норми, що встановлювали зобов'язання учасників Союзу по реституції власності, захопленої під час війни, або про компенсацію завданої шкоди. Статті 245, 306 містили конкретні положення про реституцію культурних цінностей, до яких відносились: трофеї, архіви, історичні пам'ятки та твори мистецтва, літературна та художня власність. Стаття 247 містила положення про субституцію, тобто про заміну втрачених країнами Антанти (Франція) культурних цінностей аналогічною власністю Німеччини. Частина VII цього ж договору містила положення про покарання осіб, винних у скоєнні воєнних злочинів, в категорію яких звичайно ж потрапляло й руйнування культурних цінностей [6]. Як вказує індійський професор П. Ішвара Бхат, вперше на теоретичному рівні відповідальність за руйнування культурних цінностей була закріплена у Оксфордських правилах 1880 р. [7], що й послужило підґрунтям появи аналогічної статті у Версальському мирному договорі. Положення щодо реституції та компенсації втрат містилися і у договорах із союзниками Німеччини.

Приклади договірної закріплення питань реституції, компенсації пошкоджень власності та відповідальності за порушення законів та звичаїв війни у Версальсько-Вашингтонській системі договорів свідчать про уже сформовану

практику захисту власності невійськового призначення (в тому числі і культурних цінностей) після завершення збройного конфлікту. Надалі така практика, що бере свої витoki ще з Вестфальського миру 1648 р., зазнала подальшого утвердження та договірного закріплення.

Перша світова війна стала першим збройним конфліктом, де широко використовувалась військова авіація для бомбардування позицій супротивника. Незначна кількість норм, що на той час застосовувались до повітряної війни, разом із бажанням цивілізованих країн врегулювати за допомогою міжнародно-правових засобів означені питання призвели до надання Конференцією про обмеження озброєнь, що проходила в 1922 р. у Вашингтоні, мандата для комісії юристів на розробку правил, що регламентували б ведення війни у повітрі. Такий документ випрацювався на конференції у Гаазі (1922–1923 рр.). Проект, що так і не був ратифікований учасниками конференції, містив важливу норму, в якій визначалося поняття військових об'єктів [8, 10]. Стаття 25 згаданого документа містила конкретні норми щодо заборони бомбардувань культурних цінностей, а саме: будівель, призначених для відправлення культу, а також тих, що слугують цілям мистецтва, науки або благодійності, історичних пам'яток. Крім того, пропонувалось встановити розпізнавальний знак для культурних цінностей — великий прямокутник, поділений на два трикутники: чорний та білий [9]. Даний проект, незважаючи на відмову держав ратифікувати його, безперечно позитивно вплинув на формування міжнародного права захисту культурних цінностей у зв'язку зі збройним конфліктом, що відобразилось, наприклад, у Конвенції про захисту культурних цінностей 1954 р. Франсуа Буньон вважає, що багато в чому руйнування від авіанальотів під час Другої світової війни пов'язані з необов'язковим статусом проекту Правил [9]. З цим твердженням безсумнівно можна погодитись. І якщо руйнувань від німецької авіації уникнути напевно не вдалося б (через надто агресивну та автономну по відношенню до установлених міжнародних правил політику Німеччини), то руйнування, завдані союзниками могли б бути значно меншими.

У 20-ті рр. XX ст. набирають обертів дослідження поняття «міжнародний злочин», на що серйозним чином впливає процес уніфікації кримінального права [10, 31]. Ці дослідження акселерується першою спробою притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності «за порушення миру та спокою в Європі» [7] (мається на увазі розв'язання Першої світової війни) звергнутого німецького імператора Вільгельма II. На V Конференції по уніфікації міжнародного кримінального права професор Р. Лемкін запропонував визнати дії, направлені на знищення етнічних, релігійних та соціальних співтовариств, — «*delictio juris gentium*» (як зазначає професор Н. А. Зелінська, ця римська формула використовувалась для позначення злочинів проти міжнародного права, «загальнолюдських» злочинів [10, 31]). Р. Лемкін розділив такі злочини на дві групи, одну з яких складала руйнування культурних цінностей («вандалізм»), та запропонував проект конвенції про відповідальність за ці діяння [10, 32]. Разом із положеннями Версальського мирного договору, який передбачав притягнення до відповідальності за порушення законів та звичаїв війни

(в тому числі й за руйнування культурних цінностей), наукові розробки видатних учених першої половини ХХ ст. слугували утвердженню думки про серйозність та «міжнародність» такого делікту, як руйнування культурних цінностей, що згодом відобразилося у статуті Нюрнберзького трибуналу.

В 30-ті рр. ХХ ст. інститут захисту культурних цінностей зазнає суттєвого розвитку. Розробляється три проекти конвенцій по їх захисту. У вітчизняному праві в цей час у законодавстві та науці з'являється та починає широко використовуватися термін «культурні цінності». Вперше він вживається у Декреті народних комісарів Союзу РСР «Про спеціальні заходи забезпечення державної охорони культурних цінностей» 1924 р. Він мав узагальнюючий характер та вбирав у себе раніше мало використовувану категорію «антикваріат» [11, 126]. У 1932 р. у СРСР створюється й спеціальна установа, покликана дбати про схоронність культурних цінностей — Комітет по охороні пам'ятників при ВЦВК, що у 1936 р. був трансформований у Комітет по справах мистецтв при СНК СРСР [12, 132].

Що ж до проектів конвенцій, що розроблялися у цей період, то перш за все необхідно відзначити проект, підготовлений Миколою Реріхом у 1929 р. Серед відомих спеціалістів міжнародного права, які допомагали російському художнику та юристу у створенні цього документа, слід відзначити французьких професорів Г. Шклявера та Жюффара де ля Праделя (член Постійної палати міжнародного правосуддя). Уже за рік проект був оприлюднений разом із закликом до країн світу про підтримку. Крім того, його було направлено на експертизу до Бюро міжнародної служби музеїв Ліги Націй та Комісії інтелектуального співробітництва [13, 576]. У 1935 р. у Вашингтоні на міжнародній конференції американських держав, що збрала представників 21 країни, було прийнято Договір про охорону художніх та наукових установ та історичних пам'ятників (складався з преамбули та 8 статей). Стаття 1 Договору проголошує, що історичні пам'ятки, музеї, наукові, художні, освітні та культурні заклади та їх персонал вважаються нейтральними та користуються повагою та покровительством воюючих держав. Стаття 5 містить відступ від ідеї тотальної охорони культурних цінностей — положення про те, що культурні цінності втрачають свої привілеї у разі їх використання у воєнних цілях [14]. Проте в Пакті вдалося реалізувати ідею про недопустимість застереження про воєнну необхідність щодо культурних цінностей. Це можна назвати одним із основних здобутків документа.

Окрім М. К. Реріха міжнародний договір по захисту культурних цінностей намагалося створити й Міжнародне бюро музеїв. За підтримки Міжнародної комісії з інтелектуальної співпраці під егідою бюро був створений комітет експертів, який очолив Шарль де Вішер, для розробки проекту конвенції по захисту культурних цінностей. До складу комітету також увійшли відомі юристи-міжнародники Лапрадель та Політіс [4, 119]. Перше обговорення проблеми в рамках бюро відбулося у 1931 р. на Афінійській конференції, проте єдина спільна теза, до якої прийшли країни-учасники, — це те, що в суспільстві необхідно виховати повагу до культурних цінностей навіть під час збройного

конфлікту. У 1938 р. експерти підготували перший проект міжнародного договору, що мав бути представлений на розгляд Лізі Націй [15, 7]. Вперше проект було розглянуто у відредагованому вигляді лише у 1939 р., проте в рамках Ліги Націй через початок Другої світової війни затвердити його так і не вдалося.

Ще один проект міжнародного документа по захисту культурних цінностей розроблявся Міжнародною асоціацією захисту громадського населення та пам'яток історії під час війни. Ця організація, заснована у 1929 р. Сен-Полем, представила на суд громадськості проект, що називався «Женевські місця» («Білі зони»). Проект передбачав створення захисних зон навколо культурних цінностей, що мали позначатися спеціальним знаком (великий прямокутник, поділений на два трикутники: чорний та білий — знак, запроваджений Гаазькою конвенцією 1923 р.). Статті 21 та 23 Проекту передбачали можливість розповсюдження захисту на територію, що оточує культурні цінності, але не більше ніж 10 км в радіусі (у разі якщо в зоні знаходилось декілька пам'яток, то зона відповідним чином збільшувалась). Цікавою новелою був той факт, що захистом у таких зонах користувалося й цивільне населення [16, 41].

У 1943 р. була прийнята декларація союзниками у Другій світовій війні щодо визнання культурних цінностей нейтральними та міжнародного обов'язку по забезпеченню їх захисту [8]. Ця декларація стала важливою віхою у світлі потужного у той час руху по захисту культурних цінностей під час війни та створенню у цих цілях спеціалізованих підрозділів у військових частинах союзників. Друга світова війна, з її жахливими деструктивними наслідками для культурних цінностей, викликала консолідацію міжнародних акторів щодо питання необхідності кодифікації міжнародного права захисту культурних цінностей у зв'язку зі збройним конфліктом. Спираючись на теоретичні розробки та накопичений міжнародний досвід по захисту культурних цінностей, у 1954 р. на міжнародній конференції під егідою ЮНЕСКО було прийнято Конвенцію про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (Гаазька конвенція 1954 р.). Таким чином світова спільнота дійшла спільної позиції, що дозволила прийняти єдиний уніфікований міжнародно-правовий акт по захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту.

На основі проаналізованого у роботі розвитку інституту захисту культурних цінностей у зв'язку із збройним конфліктом можливо виокремити такі фундаментальні положення, які характеризують вищезгаданий процес:

1. Гаазькі конвенції 1899 та 1907 р. стали першими універсальними міжнародно-правовими актами, що закріпили мінімальний рівень захисту культурних цінностей під час збройного конфлікту. В конвенціях також закріплювався обов'язок держав притягувати до відповідальності осіб, винних у захопленні або знищенні культурних цінностей. Ця важлива позиція конвенції посприяла подальшому становленню міжнародного кримінально-правового захисту культурних цінностей.

2. Перша світова війна стала тим глобальним дисбалансом, який вплинув на активізацію міжнародних організацій та гуманітарно направлених установ по розробці проекту спеціалізованого міжнародного договору по захисту куль-

турних цінностей у зв'язку із збройним конфліктом. Руйнування культурних цінностей слугувало своєрідною трансмісією, що перетворила наукові теоретичні розробки початку ХХ ст. у реальні проекти міжнародних договорів по захисту культурних цінностей.

3. У першій половині ХХ ст. створюється п'ять проектів конвенцій по захисту культурних цінностей. Найбільшої уваги заслуговує проект, створений М. К. Реріхом та прийнятий на конференції Панамериканських держав у 1935 р. Конвенція стала першим обов'язковим міжнародно-правовим документом, повністю присвяченим питанню захисту культурних цінностей. В ній закріплюється нейтральний статус культурних цінностей, встановлюється спеціальний знак (Знамя Миру) для їх позначення, відсутнє застереження про воєнну необхідність щодо атак на культурні цінності.

4. Гаазька конвенція 1907 р. встановлює обов'язок держав маркувати культурні цінності, проте не пропонує спеціального розпізнавального знаку. Натомість проекти конвенцій по захисту культурних цінностей, а також проект Гаазької конвенції про правила ведення повітряної війни встановлюють спеціальні знаки, якими мали б маркуватись культурні цінності: великий прямокутник, поділений на два трикутники: чорний та білий; золотий хрест; червоне коло з трьома кругами в середині на білому тлі.

5. Версальсько-Вашингтонські договори містили ряд статей, що закріплювали обов'язок програвших країн щодо реституції культурних цінностей. Крім цього, встановлювалась система гарантій по можливості заявлення претензій громадянами, що втратили належні їм культурні цінності під час Першої світової війни. Версальський мирний договір закріплював право Франції вимагати у Німеччини не лише реституції культурних цінностей, але й їх субституції (тобто заміни втрачених або пошкоджених культурних цінностей адекватними за значенням зразками з німецьких колекцій). Важливим здобутком Версальсько-Вашингтонської системи договорів є встановлення можливості притягнення до відповідальності осіб, винних у пошкодженні або знищенні культурних цінностей.

6. Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що у першій половині ХХ ст. було остаточно сформовано фундамент для прийняття універсальної конвенції по захисту культурних цінностей у випадку збройного конфлікту. Підтвердженням цього є широке використання Пакту Реріха, інших проектів міжнародних договорів по захисту культурних цінностей під час роботи над створенням Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту 1954 р. Користуючись термінологією Гуго Гроція, норми по захисту культурних цінностей остаточно і безповоротно переходять із категорії *jus gentium inter se* (норми, що регулюють відносини між державами) до категорії *jus gentium intra se* (загальні норми, які є обов'язковими для всіх народів) [17, 54].

Література

1. Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague II); July 29, 1899 // The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://avalon.law.yale.edu/19th_century/hague02.asp.

2. Laws of War : Laws and Customs of War on Land (Hague IV); October 18, 1907 // The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp.
3. Жан-Мари Хенкерге. Исследование об обычном международном гуманитарном праве: лучше понимать и полнее соблюдать нормы права во время вооруженного конфликта // Международный журнал Красного Креста. — 2005. — Т. 87, № 857.
4. Богуславский М. М. Международная охрана культурных ценностей / М. М. Богуславский. — М. : Междунар. отношения, 1979. — 192 с.
5. Хазова В. Е. Международно-правовые акты по охране и защите культурных ценностей / В. Е. Хазова, А. Г. Иванченко // Вестник Московского университета МВД России. — 2005. — № 3. — С. 148–150.
6. The Versailles Treaty June 28, 1919 // The Avalon Project. Documents in Law, History and Diplomacy [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://avalon.law.yale.edu/imt/partvii.asp>.
7. P. Ishwara Bhat. Protection Of Cultural Property Under International Humanitarian Law: Some Emerging Trends // ISIL Year Book of International Humanitarian and Refugee Law [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.worldlii.org/int/journals/ISILYBHR/2001/4.html>.
8. Буньон Ф. Становление правовой защиты культурных ценностей в случае вооруженного конфликта // МККК. Защита культурных ценностей в случае вооруженного конфликта. — 2004. — С. 5–17.
9. Правила ведения воздушной войны // База данных «Загальне законодавство» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_324.
10. Зелинская Н. А. Международные преступления и международная преступность : монография / Н. А. Зелинская. — О. : Юрид. л-ра, 2006. — 568 с.
11. Балакина Е. С. Конституционное право на доступ к культурным ценностям: история, теория, практика // Актуальные проблемы российского права. — 2009. — № 2. — С. 125–131.
12. Тарасова Н. В. Правовое регулирование объектов культурного наследия // Актуальные проблемы российского права. — 2009. — № 2. — С. 131–137.
13. Каткова Т. Г. Историчний огляд правової регламентації захисту культурних цінностей та об'єктів під час війни та збройних конфліктів // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. — 2010. — Вип. 39. — С. 570–577.
14. Договор об охране художественных и научных учреждений и исторических памятников (Пакт Рериха) // Охрана культурных ценностей в современном мире [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://forum.roerich.info/showpost.php?p=304003&postcount=2>.
15. Калугин В. Ю. Организационно-правовые средства обеспечения реализации норм по защите культурных ценностей в период вооруженного конфликта в международном механизме имплементации международного гуманитарного права // Белорусский журнал международного права и международных отношений. — 2001. — № 3. — С. 1–15.
16. Ахметзянов А. А. Международно-правовая защита культурных ценностей в случае вооруженного конфликта : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / А. А. Ахметзянов. — Казань, 2005. — 246 с.
17. Дрьомина-Волок Н. В. Рівність та справедливість: природно-правові витоки заборони расової дискримінації як норми *jus cogens* // Альманах міжнародного права. — О. : Феникс, 2011. — Вип. 2. — С. 52–64.

Анотація

Коваль Д. О. Розвиток інституту міжнародно-правового захисту культурних цінностей у зв'язку із збройним конфліктом в першій половині ХХ століття. — Стаття.

Стаття присвячена дослідженню розвитку міжнародно-правового регулювання захисту культурних цінностей у першій половині ХХ століття. Проаналізовано ключові для розвитку згаданого інституту події, міжнародні документи та концепції. У статті велика увага приділяється ідеям та позиціям, що згодом вплинули на формування сучасного міжнародно-правового регулювання захисту культурних цінностей.

Ключові слова: культурні цінності, захист культурних цінностей, реституція, Гаазькі конвенції, Пакт Рериха, білі зони.

Аннотация

Коваль Д. А. Развитие института международно-правовой защиты культурных ценностей в связи с вооруженным конфликтом в первой половине XX века. — Статья.

Статья посвящена исследованию развития международно-правового регулирования защиты культурных ценностей в первой половине XX века. Проанализированы ключевые для развития упомянутого института события, международные документы и концепции. В статье большое внимание уделяется идеям и позициям, которые впоследствии повлияли на формирование современного международно-правового регулирования защиты культурных ценностей.

Ключевые слова: культурные ценности, защита культурных ценностей, реституция, Гаагские конвенции, Пакт Рериха, белые зоны.

Summary

Koval D. O. International protection of cultural property during the armed conflict: development in the first half of XX century. — Article.

The article deals with the development of international legal regulation of cultural property in the first half of the XX century. The key events, international documents and concepts are analyzed in the article. The main attention is paid to the ideas and doctrines that subsequently influenced on the formation of the modern international legal regulation of cultural property protection.

Keywords: cultural property, protection of cultural property, restitution, The Hague Conventions, Roerich Pact, white zones.

УДК 341.232:351.77:614.2(100):613.84

Лі Ян Цзи

ГЕНЕЗИС МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БОРТЬБИ З ТЮТЮНОМ

Однією з важливих сфер боротьби з неінфекційними хворобами є боротьба з тютюнокурінням. Асамблея охорони здоров'я 2004 р. прийняла Рамкову конвенцію ВООЗ із боротьби проти тютюну. Цьому передували кілька років переговорів, у ході яких Асамблея прийняла близько 200 резолюцій. Спочатку ВООЗ приймала резолюції, що рекомендують державам обмежити вплив наслідків куріння на некурящих (обмеження місць куріння, попередження на пачках тютюнових виробів тощо). У подальшому пандемічний характер поширення споживання тютюну призвів до необхідності виробити юридично обов'язкові міжнародні норми, спрямовані на боротьбу з цією загрозою колективному та індивідуальному здоров'ю.

Прийняття Конвенції 2004 р. стало важливим етапом у діяльності ВООЗ. Насамперед, це був перший випадок здійснення Асамблеєю повноважень, наданих відповідно до ст. 19 Статуту ВООЗ. По-друге, Конвенція 2004 р. фактично стала першим міжнародним договором універсального характеру, укладеним у рамках ВООЗ.

Метою даної статті є аналіз генезису міжнародно-правового регулювання боротьби з тютюном. Для реалізації зазначеної мети ми поставили такі завдання: дослідити еволюцію міжнародно-правового регулювання боротьби з тютю-